

هشدارهایی در استفاده از نسبت‌های مالی جهت تصمیم‌گیری‌های اقتصادی

ممکن است این نسبت‌ها برای اندازه‌گیری کارایی، سودآوری و ریسک شرکتها مفید باشند، اما نمی‌توان از آنها همواره به‌طور محض استفاده نمود.

مجید اسماعیل پور

عضو هیئت علمی دانشگاه خلیج فارس (بوشهر)

مقدمه

امروزه تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی ابزار خوبی برای ارزیابی عملیات مالی، تجزیه و تحلیل وضعیت اعتباری و تعیین ارزش اوراق بهادار شرکت محسوب می‌گردد. این نسبت‌ها که با توجه به صورتهای مالی اساسی یک شرکت تهیه می‌گردند، از جانب گروه‌های مختلفی نظیر سرمایه‌گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران، سهامداران، کارگزاران دولتی، تحلیلگران و مشاوران مالی در تعیین ارزش اوراق بهادار مورد استفاده قرار می‌گیرد. گرچه ممکن است این نسبت‌ها برای اندازه‌گیری کارایی، سودآوری و ریسک شرکتها مفید باشند، اما نمی‌توان از آنها همواره به‌طور محض استفاده نمود زیرا این نسبت‌ها در بطن خود دارای محدودیتها و نارساییهایی هستند که بی‌توجهی به این محدودیتها و نارساییها ممکن است موجب گمراهی استفاده‌کنندگان شوند. مقاله حاضر سعی دارد که محدودیتها و نارساییهای استفاده از نسبت‌های مالی را برای

استفاده‌کنندگان از صورتهای و گزارشهای مالی آشکار سازد تا آنها با شناخت این محدودیتها و نارساییها، اشتباهات تصمیم‌گیری خود را به حداقل ممکن کاهش دهند.

محدودیتها و نارساییهای نسبت‌های مالی روش نسبت‌یابی در تجزیه و تحلیل صورتهای مالی یک تکنیک قوی در جهت ارزیابی عملکرد وضعیت مالی شرکتهاست. این روش به‌طور وسیعی از جانب اشخاص حقیقی و حقوقی مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد، اما در استفاده از این نسبتها، مسائل و مشکلات مهمی وجود دارد که تحلیلگر مالی باید نسبت به این مسائل شناخت کافی داشته باشد. ما در این جا قصد داریم به تعدادی از این مشکلات و نارساییها که در عمل رخ می‌دهد، بپردازیم.

داده‌های تاریخی

پایه و اساس نسبت‌های مالی بر

صورتهای مالی استوار است و صورتهای مالی نیز براساس داده‌های تاریخی گذشته تهیه می‌گردند، از این رو صورتهای مالی نشانگر وضعیت موجود نمی‌باشند. تحلیلگر مالی بیشتر به اتفاقاتی که در آینده رخ می‌دهند، علاقه‌مند است در حالی که نسبتها اتفاقاتی را که در گذشته رخ داده‌اند بیان می‌کند.

مدیریت شرکت با اطلاعاتی که درباره سیاستها و برنامه‌های آتی شرکت دارد، قادر است تا حدودی اتفاقات آینده را پیشبینی کند. اما تحلیلگر خارجی (خارج از شرکت) برای پیشبینی اتفاقات آینده بر نسبت‌های گذشته تکیه می‌کند، حال آنکه ممکن است عملکرد و وضعیت مالی شرکت در آینده همانند گذشته نباشد.

تعاریف مختلف از متغیرها

در عمل برای اصطلاحات اساسی صورتهای مالی تعاریف مختلفی ارائه شده است. برای نمونه در مورد ارزش ویژه یا

حقوق صاحبان سهام، داراییهای جاری، بدهیهای جاری، درآمدها یا هزینهها ممکن است اختلاف نظرهایی وجود داشته باشد. این اختلاف نظرها باعث می شود که طبقه بندیهای مختلفی از اصطلاحات فوق

در ترازنامهها داشته باشیم. آیا سرمایه سهام ممتاز جزو حقوق صاحبان سهام محسوب می شود؟ آیا بدهیهای جاری باید در محاسبه نسبت بدهی به کل داراییها یا نسبت بدهی به حقوق

صاحبان سهام دخالت داده شود؟ در محاسبه نرخ بازده سرمایه گذاری آیا داراییهای نامشهود نیز باید جزو سرمایه به کار گرفته شده به حساب آورده شود؟ اگر داراییهای نامشهود جزو سرمایه به کار گرفته شده به حساب آورده شود، چگونه باید آنها را ارزشیابی نمود؟ همچنین اصطلاح سود از دیدگاه اقراد مختلف معانی متفاوتی می دهد.

رویه های حسابداری مختلف

رویه های حسابداری مختلف می تواند مقایسه بین نسبتهای یک سال با سالهای قبل یا یک شرکت با شرکتهای دیگر را تحت تاثیر قرار دهد و موجب تحریف آنها گردد. برای مثال شرکت برای ارزیابی بهای تمام شده کالاهای فروش رفته و موجودیهای پایان دوره می تواند از روشهای حسابداری مختلفی استفاده نماید. در طی دوره های ترمیمی این اختلاف می تواند موجب تحریف نسبتهای مختلف شود. سایر رویه های حسابداری نیز می توانند موجب تحریف نسبتهای مختلف شوند. برای مثال اگر شرکتی به منظور فراهم نمودن مبالغ معتناهی جهت خرید تجهیزات تولیدی، از اجاره های غیر سرمایه ای کوتاه مدت

استفاده نماید، هنگامی که داراییها گزارش می شوند، ممکن است میزان داراییها نسبت به فروشهای شرکت در سطح پایینی باشد و گردش داراییها را در سطح بالایی نشان دهد. همزمان اگر تعهدات اجاره به عنوان یک

تحلیلگر مالی بیشتر به

اتفاقاتی که در آینده رخ

می دهند، علاقه مند است

در حالی که نسبتها اتفاقاتی

را که در گذشته رخ داده اند

بیان می کند.

بدهی در ترازنامه گزارش نشود، آنگاه عمل اجاره ممکن است به طور غیر واقعی وضعیت بدهیها را مطلوب نشان دهد.

استانداردهای مقایسه

نسبتهای یک

شرکت تنها در صورتی معنی و مفهوم پیدا می کنند که با بعضی استانداردها مقایسه شوند. پیدا کردن مبنای مقایسه صحیح بسیار مشکل است. معمولاً توصیه می شود که نسبتهای شرکت با نسبتهای متوسط صنعت یا نسبتهای شرکتهای رقیب مقایسه شوند. اما باید توجه داشت که دسترسی به نسبتهای متوسط صنعت یا نسبتهای شرکتهای رقیب چندان آسان نیست و در کشور ما این امکان فعلاً وجود ندارد. در صورت وجود نسبتهای متوسط صنعت، امکان تصمیمگیری صحیح از طریق

مقایسه نسبتهای یک

شرکت با نسبتهای

متوسط صنعت بسیار

مشکل است، زیرا:

● اولاً همانند هر

شرکتی، یک صنعت نیز

می تواند موفق و سودآور

یا ناموفق باشد. بنابراین

استفاده از نسبتهای

متوسط صنعت به منظور ارزیابی عملکرد یک شرکت می تواند استفاده کننده را به گمراهی بکشاند، زیرا اگر صنعت یک صنعت ناموفق باشد، تشابه نسبتهای مالی شرکت با نسبتهای متوسط صنعت به معنی

عملکرد قابل قبول شرکت نخواهد بود و تنها می توان نتیجه گرفت که عملکرد مدیریت شرکت مشابه عملکرد مدیریت سایر شرکتهای صنعت مورد بررسی می باشد.

● ثانیاً شرکتهای واقع شده در یک صنعت معمولاً از لحاظ اندازه، موقعیت رقابتی و انواع محصولاتی که تولید می کنند، مشابه هم نیستند. بنابراین شرکتهای مختلف یک صنعت می توانند از لحاظ ریسک و شرایط عملیاتی متفاوت باشند. در این قبیل موارد نسبتهای متوسط صنعت ممکن است برای بعضی از شرکتهای واقع شده در آن صنعت مناسب نداشته باشد.

● ثالثاً شرکتهای واقع شده در یک صنعت ممکن است از روشهای حسابداری متفاوتی نسبت به حسابهای مختلف استفاده کنند، بدین لحاظ این روشهای حسابداری بر روی نسبت مالی آنها تاثیر می گذارد.

● رابعاً نسبتهای محاسبه شده برای یک شرکت در صورتی با نسبتهای متوسط صنعت مربوط، قابل مقایسه هستند که هدفها و شرایط حاکم بر شرکت نوعاً یا هدفها و شرایط حاکم بر سایر شرکتهای واقع شده در صنعت یکسان باشد، در حالی که وضعیت چنین نیست.

نسبتهای یک شرکت

تنها در صورتی معنی و

مفهوم پیدا می کنند که با

بعضی استانداردها

مقایسه شوند.

تغییر موقعیتهای شرکت اگر نسبتها برای یک سال محاسبه شوند، نمی توان زیاد به آنها تکیه نمود. نسبتها در لحظه ای از زمان ممکن است

دچار تغییرات موقتی شوند. بنابراین نسبتهای محاسبه شده در یک تاریخ معین ممکن است خوب یا بد جلوه داده شوند. این مشکل را می توان از راه محاسبه نسبتها برای چند سال و سپس بررسی و تجزیه و

تحلیل روند آنها در طی این چند سال حل نمود. اگرچه استفاده از تجزیه و تحلیل روند نسبتها به جای نسبتهای محاسبه شده در لحظه‌ای از زمان مفیدتر است، اما هنوز هم تجزیه و تحلیل فوق یک تجزیه و تحلیل ایستایی است.

تورم بر روی ارزش پول

تأثیر می‌گذارد و با

تغییرات ارزش پول،

تفسیر و مقایسه نسبتها

بی‌اعتبار می‌شوند.

ترازنامه‌ها در لحظه‌ای از زمان تهیه می‌شوند و وضعیت مالی شرکت را در لحظه‌ای از زمان نشان می‌دهند. پس ترازنامه‌ها از نظر ماهیت ایستا هستند و

نمی‌توانند تغییرات رخ داده شده بین دو تاریخ ترازنامه را نشان دهند. صورت تغییرات وضعیت مالی این اطلاعات را تا حدودی می‌تواند آشکار سازد.

آثار تورم

تورم بر روی ارزش پول تأثیر می‌گذارد و با تغییرات ارزش پول، تفسیر و مقایسه نسبتها بی‌اعتبار می‌شوند. صورتهای مالی حسابداری بربنای واحد پول کشور ارائه می‌شوند. در ارائه صورتهای فرض می‌شود که واحد پول ثابت است و ارزش آن در طی زمانهای مختلف تغییر نمی‌کند. اما در واقعیت، ارزش واحد پول ثابت نیست و در نتیجه، تغییر قیمتها در طی سالهای مختلف سود حسابداری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. حداقل سه اثر تورم را می‌توان مشخص نمود. اول آنکه ارزش اسمی (ظاهری) موجودیها بر اثر ترقی قیمتها، افزایش می‌یابد که در نتیجه (سود موجودی) ایجاد می‌شود. اگر سطح عمومی قیمتها بیشتر از اضافه ارزش موجودی افزایش یابد، در مفهوم واقعی شرکت متضرر خواهد شد. دوم آنکه داراییها براساس بهای تمام شده اولیه خالص (پس از کسر استهلاک انباشته) در ترازنامه منعکس می‌شوند. به دلیل تورم، ارزش جاری یا بهای جایگزینی داراییها از

ارزش دفتری آنها خیلی بیشتر خواهد بود. از آنجا که استهلاک بر مبنای ارزش دفتری محاسبه می‌شود، پس استهلاک محاسبه شده خیلی کم خواهد بود. سوم آنکه اگر شرکت در ساختار سرمایه خود از وام و

استقراض استفاده کرده باشد، تورم بر سود حسابداری شرکت تأثیر خواهد گذاشت. اگر نرخ بهره استقراض ثابت باشد، در زمان تورمی سهامداران از هزینه اعتبار دهندگان منفعت

خواهند برد. ارزش واقعی تعهدات اعتباردهندگان بر اثر تورم کاهش می‌یابد. سیستم حسابداری منفعت ناشی از کاهش ارزش تعهدات را شناسایی نمی‌کند، پس منفعت ناشی از کاهش ارزش تعهدات استقراض در سود حسابداری گزارش شده منعکس نمی‌شود. سرانجام آنکه، از آنجایی که شرکتها برحسب ماهیت فعالیت، طول عمر و نوع داراییها و سیاست بدهی با هم تفاوت دارند، پس تورم اثر متفاوتی بر روی هر یک از آنها خواهد گذاشت.

حساب‌آرایی

بعضی مواقع شرکتها به منظور مطلوب نشان دادن صورتهای مالی جهت تجزیه و تحلیل از تکنیک حساب‌سازی یا حساب‌آرایی استفاده می‌کنند. به طور مثال شرکت آلفا در اسفندماه ۱۳۷۴ اقدام به دریافت

وام پنجساله‌ای جهت تحصیل داراییهای سرمایه‌ای نمود ولی در فروردین ماه سال ۱۳۷۵ مبلغ وام را تماماً بازپرداخت نموده است. این رویداد باعث شد که وضعیت داراییهای جاری شرکت در پایان سال ۱۳۷۴

بهبود یابد و بدین طریق وضعیت نسبتهای نقدینگی نظیر نسبت جاری، نسبت سریع و نسبت آتی (نقدی) در پایان سال ۱۳۷۴ مطلوب نشان داده شود. هرچند که وضعیت ترازنامه پس از یک هفته با بازپرداخت وام به حالت اول خود بازگشت، ولی استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی به این رویداد دسترسی ندارند و مبنای تجزیه و تحلیلهای خود را صورتهای پایان سال ۱۳۷۴ قرار می‌دهند.

مشاهده شده است که بعضی شرکتها در حسابهای مالی خود عملاً به طور غیر واقعی دستکاری می‌کنند هر چند این عمل خیلی رایج نیست ولی انجام آن دور از انتظار نیز نمی‌باشد.

نسبت خوب یا بد چیست؟

تعیین اینکه یک نسبت، خوب یا بد است، همیشه آسان نیست و در برخی موارد نیز خیلی مشکل است. برای مثال یک نسبت سریع بالا نشان دهنده وضعیت نقدینگی قوی شرکت است، زیرا موجب راکد شدن وجوه نقد یا به کارگیری آن در داراییهای غیر مولد و با بازده کم شده است. به عبارت دیگر، یک نسبت سریع بالا ممکن است به معنی آن باشد که کارایی مدیریت

شرکت پایین است، چرا که مدیریت نتوانسته است از جریانهای نقدی به خوبی در جهت سودآوری استفاده نماید. یک نسبت گردش موجودی بالا اغلب خوب ارزیابی می‌شود اما از دیدگاه دیگر، یک

بندرت امکان دارد که

بتوان در صورتهای مالی

آثار تکنولوژی جدید و

پیشرفتهای علمی را

مشاهده کرد.

نسبت گردش موجودی بالا ممکن است بد ارزیابی شود، که می‌تواند موجب از دست دادن فروش و کاهش سود شود. زیرا اگر شرکت به اندازه کافی موجودی ذخیره نداشته باشد، به تقاضاهای اضافی

مالی از طریق سیستمهای رایانه‌ای کار محاسبات را آسان می‌کند، اما استفاده محض از آنها در تصمیمات سرمایه‌گذاری بسیار خطرناک است.

منابع

- 1- Pandey, LM: *Financial Management*, Vikas Publishing house, New Delhi, 1997
- 2- Brigham, Eugene. Fand, Gapenski: *Financial Management*, Drydenpress, Chicago, 1995
- 3- Rao, *Financial Management*
- 4- Khan, M.Y: *Financial Management*, Tata Mc Graw Hill, New Delhi, 1993
- 5- Hampton, John. J: *Financial Decision Making* Prentice-Hall, Findia, New, Delhi, 1993
- 6- Woelfel, Charles. J: *Financial Statement Analysis*, Probus Publishing Company, Chicago, 1995
- 7- Berhstein, Leopold. A: *Financial Statement Analysis*, Richard D. Irwin, 1991
- 8- Helfert, Erich. A: *Techniques of Financial Analysis*, Richard D. Irwin, 1991

دانش مالی و حسابداری نیاز دارد. از آنجایی که اکثر استفاده‌کنندگان از صورتها و گزارشهای مالی و همچنین استفاده‌کنندگان از نسبتهای مالی فاقد معلومات و دانش مالی و حسابداری هستند، پس این افراد در استفاده از نسبتهای مالی دارای محدودیت می‌باشند. البته این محدودیت از صورتها و نسبتهای مالی ناشی نمی‌شود، بلکه از خود استفاده‌کنندگان ناشی می‌شود.

نتیجه‌گیری

روش نسبت‌یابی یکی از ساده‌ترین و پراستفاده‌ترین تکنیکهای تجزیه و تحلیل صورتهای مالی بوده و بسیار مفید نیز می‌باشد، اما تحلیلگران و استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی باید به مشکلات اشاره شده در این مقاله توجه داشته باشند و باید اطلاعات صورتهای مالی را متناسب با واقعیتها تعدیل و تفسیر نمایند.

همچنین تجزیه و تحلیل صورتهای

نمی‌تواند پاسخ دهد و مشتریان خود را از دست می‌دهد. همچنین یک نسبت ممکن است از دیدگاه عده‌ای از سرمایه‌گذاران مطلوب محسوب شود در حالی که همین نسبت از دیدگاه عده دیگری از سرمایه‌گذاران ممکن است نامطلوب محسوب شود.

عدم انعکاس آثار غیرمالی

نسبتهای مالی از روی صورتهای مالی اساسی تهیه می‌شوند، در حالی که صورتهای مالی اساسی نمی‌توانند همه اطلاعات مالی ذی ربط را ارائه نمایند. برای مثال بندرت امکان دارد که بتوان در صورتهای مالی آثار تکنولوژی جدید و پیشرفتهای علمی را مشاهده کرد. همچنین تغییراتی را که در محیط خارجی رخ می‌دهد (مثل تغییر در سلیقه مشتریان) نمی‌توان در صورتهای مالی مشاهده کرد. به‌طور کلی نسبتهای مالی ویژگیهای عملیاتی از قبیل اندازه شرکتها، روشهای تولید، حجم تولید و گستردگی آن، تنوع محصولات، کیفیت محصولات، وفاداری مشتریان، کارایی کارکنان و مدیریت شرکت و ... را در نظر نمی‌گیرد.

روابط ریاضی و خواص کسرها

یک نسبت حاصل کسری دو مقدار مفروض می‌باشد که یکی صورت و دیگری مخرج است. حال چنانچه صورت یا مخرج کسر کمی تغییر نماید، ممکن است به دلیل روابط ریاضی و خواص کسرها اثر بزرگی بر روی نسبت به دست آمده ایجاد نماید. بنابراین باید اثر تغییر در صورت یا مخرج کسر بر روی نسبت را پیشبینی نمود و در استفاده از نسبتها نهایت دقت و احتیاط را به عمل آورد.

عدم مهارت استفاده‌کننده

مطالعه صورتهای مالی و تجزیه و تحلیل و تفسیر آنها، به‌حداقل معلومات و

کیفیت بالا در بازرسی کالا

ITS

Intertek Testing Services
The world's largest product and commodities testing organization

شامل شرکت های بازرسی GIIMSI و Cable Test
با حضور در ۵۵ هزار جهان با حضور نوبت استاندارد و بانک مرکزی سئالهاست که از دولت ایران را باز می‌کند

مرکز فراموش نمی‌کنیم شما حق انتخاب دارید

آيران بازرسي
IPRAN BAZZID
تلفن: ۰۲۱-۸۴۳۷۷۷۷۷
آدرس: تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۱، پلاک ۱۱۱، تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۱، تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۱